

Telemark laksestyres virksomhet i tiden 1967 - 1992.
.....

I sin "Beskrivelse over Sillejords Præstegield" skriver presten Hans Jacob Wille i 1786 at laks ble fisket i Lakshølfossen ved prestegården og at fiskeretten tilhørte presten. Her ble det fanget laks som var $1\frac{1}{2}$ alen og veide $1\frac{1}{4}$ skålpund.

I juni 1925 skriver Erik H. Skogen fra Bø følgende : "Historien viser at laksefisket i Skiensvassdraget i gammel tid har vært betydelig og en meget ettertraktet herlighet, men at denne til bøndene hørende herlighet i den senere tid, som så meget annet, har måttet vike for industriens interesser. Da Håkon den gode inndelte kysten i skibreder, gjalt dette påbud så langt opp i landet som laksen gikk i fossene, og var å betrakte som en skatt på denne herlighet, som vel da var det beste og det første skatteobjekt i landet. Skiensvassdraget ble da inndelt i fire skibreder. Et av disse var Lindheim som omfattet Bø, Seljord, Saude og Hitterdal. Før damanlegget ved Ulefoss i det sekstende århundre, hvorved fossen ble samlet til et loddrett fall, kunne laksen uhindret gå opp i Bandak. Både Ulefossen og Vrangfoss artede seg før dambyggingen som en lang og bratt stryk som laksen lett kunne passere. Ved Kvenøya i Bø hadde Bø prestebol sitt laksefiske, det fremgår av en klage fra presten Mikkelsen som på grunn av naboenes nærgåenhet ikke fikk sin fulle nytte av fiskeriet."

I et leserinnlegg i Varden 28.11. -73 forteller O. E. Skogen om laksens vandring opp til Seljordsvannet. Laksen gikk ikke opp selve Oterholtfossen, men et sideløp på Djupskåssida ved Kvenøy der kraftstasjonen nå er bygd. Det var nok ikke mange som dreiv sportsfiske etter laks den gang, men Einar Haugen i grannelaget vårt smidde og laget til kroker sjøl. Han bruka frosk eller mindre fisk som agn, og fiska storlaks. Far min, født 1847, fortalte at han og andre som smågutterfiska laksyngel. Utpå sommeren, på blanke solskinnsdager, når auren ikke beit, kunne de fiske hele knipper av småfisk som lokalt blei kalt hesling. Halvor H. Skogen sendte en beskrivelse av denne småfisken til fiskeriinspektøren og spurte hva slags fisk det var som ble kalt hesling, og fikk til svar at det var to eller tre år gammel laks på veg til sjøen. Laksen gikk opp til Lakshøl den gang. Forbi Oterholtfossen kom den opp ved Kvenøya. Sagafossen gikk den opp. Ved Herrefoss i Øvre Bø skulle den, etter det som er sakt, komme opp Gryteåi på sydsida av fossen. Her har Felles

fløtningen sprengt vekk stor stein og fjell på toppen av Herrefoss og senka vassmålet så Gryteåo nå for det meste er tørr. Her er det således flere instanser som er skyld i at den gamle, naturlige gang for fisken er stengt."

I 40-årsberetningen til Telemark Jeger- og Fiskerforening leser vi : "Planer om laksetrapp i Skotfoss er en gammel historie. Kanaliseringen omkring 1860 og anlegget av et tresliperi på Skotfoss i 1872 hadde ført til at laksen, som var en årtusener gammel kjenning i nedre Telemark fra nå av uteble. Dette vakte selvsakt misnøye hos grunneierne langs vassdraget. Dette førte til at Amtsformannskapet i 1884 vedtok å undersøke mulighetene for anlegg av en laksetrapp i Skotfoss. Laksetrappen i Klosterfossen, som ble ferdig i 1886, var da besluttet. Fiskeriinspektør Landmark framla en plan for laksetrapp ved Skotfoss. Den skulle koste kr. 1.900,-, hvilket Amtstinget syntes var for dyrt. Saken ble gravlagt i 1887. I 1903 tok Amtstinget saken opp på nytt. Fiskeriinspektør Landmark framla en ny plan hvoretter trappen skulle komme på kr. 10.000,- . Planen ble ikke realisert, det ble heller ikke en plan fra 1922 til en pris av kr. 12.000.- . Det var mange hindringer som sto i vegen for å bygge trapp i Skotfoss. I et brev fra A/S Union står det : I våre arkiver finner vi at det allerede i 1905 ble forhandlet mellom vårt selskap og fiskeriinspektøren om anlegg av en laksetrapp i Skotfossen. Både i 1919 og 1920 avslo selskapet anmodning fra Bratsberg Amts Jeger- og Fiskerforening om å bygge laksetrapp for å hjelpe laksen forbi Skotfossen. Det samme standpunkt har selskapet inntatt ved flere senere henvendelser, således i 1927 og i 1930. Noe pålegg til selskapet om å bygge trapp eller avgi vann til trapp er aldri blitt gitt."

Det var mange fiskeinteresserte mennesker oppe i vassdraget som ønsket laksen tilbake. I Fylkesavisen for 23. oktober 1931 leser vi om en deputasjon som reiste til Skien for å bese laksetrappa i Klosterfossen. De som deltok var formannen i Notodden og Omegns Jeger og Fiskerforening, Harald Søndbø, overretts-sakfører Sauer fra Gvarv og gårdbruker Hans Plassene fra Sauherad. De fikk se laksetrappa i Klosterfossen, de fikk se tegninger og de fikk sette seg inn i forholdene på Skotfoss der trappa var tenkt bygget. Hans Plassene reiste etter befaringen til Oslo til konferanse med fiskeridirektør Aagaard om et eventuelt statstilskudd. Trappa var beregnet å skulle koste kr. 10.000.- . Til da var det bare Heddal herredsstyre som hadde bevilget 500 kroner til formålet.

I 1939 ble den første laksetrapp bygget i Skotfoss av Telemark Jeger og Fiskerforening. Union ga tillatelse til "vederlagsfritt å benytte den for anlegget nødvendige grunn og det vann som trengtes til trappens drift." Union tok imidlertid forbehold om å ha rett til å stenge trappa i lavvannsperioder. Med lavvannsperioder mente en perioder med lavere vannføring enn det en kunne ta i turbinene. Det var meningen at en avtale om vannet skulle undertegnes, men under byggingen 1939/40 kom krigsutbruddet, og det ble aldri noen avtale.

I 1950 bygget Union en ny dam i Skotfoss, og i forbindelse med byggingen av denne måtte 1939-trappa rives da den var til hinder for byggingen.

Et forhåndsskjønn 22.6. -50 etter Vassdragslovens § 112 ble holdt i forbindelse med byggingen, og Union forpliktet seg da til å bygge en ny trapp til erstatning for den gamle. Spørsmål om vann til trappa ble ikke berørt, og det er i ettertid stilt spørsmål om hvordan skjønnsretten kunne svare ja på spørsmålet om laksen var sikret fri vandring i en trapp som ikke hadde vann. Trappa ble bygget i 1952, og var planlagt av daværende fiskeriinspektør Sven Sømme i samråd med Unions tekniske konsulent.

Etter at trappa var bygget ble også en ny kraftstasjon bygget 180 meter nedenfor dammen, og kraftstasjonens avgangsvann virket følgelig som lokkevann for laksen. Trappa ble erklært å være feilkonstruert og feilplassert og følgelig ubrukelig. Det er i den anledning fristende å stille spørsmål om i hvilken utstrekning det var satt ut yngel av laks oppe i vassdraget. I juli 1967 opprettes Telemark laksestyre og dets primære oppgave ble å få bygget en ny laksetrapp i Skotfoss. En uendelig lang tid skulle det ta før laksetrappa endelig kunne påbegynnes høsten 1976.

Etter byggingen av laksetrappa i 1952, mente Union å ha oppfylt lovens krav og anså seg fritatt for bygging av ennå en trapp. Det første brev fra Telemark laksestyre til Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk ble derfor et spørsmål om hvorledes en skulle gripe saken an for å få en brukbar trapp på Skotfoss. Spørsmålet ble av Direktoratet den 8. august overlatt Fiskerikonserntenten for det Østenfjeldske til uttalelse, men den 18. desember var ikke svaret kommet til Direktoratet.

Den 31. august 1968 foreligger et brev fra Fiskerikonsulenten for det Østenfjeldske med melding om at han den 5. mars vil foreta en befarings av Klosterfoss og Skotfoss. En betydelig del av korrespondansen i disse årene består i etterlysning av brev eller purring på svar fra Direktorat og fiskerikonsulent. Det var en periode med lite fremdrift.

Den 20. mai 1968 skriver daværende formann i Laksestyret, Diderik Cappelen til Fiskerikonsulenten : "Vi viser til vårt brev av 7. mars til Dem, som vi ikke kan se å ha fått svar på. De mente at det bare skulle ta uker å komme med forslag til trapp i Skien og Skotfoss. Vi forsto også at det skulle være en kurant sak å få penger til drift av laksestyret. Til dags dato har vi ikke fått penger fra noen kant. Vi tror det blir vanskelig å samle laksestyrets medlemmer så lenge de ikke engang får sine reiseutgifter dekket.

Fiskerikonsulenten sier i et brev 27.5. -68 til Direktoratet at når det gjelder laksetrappen i Klosterfossen vil det nå bli bygget ny trapp i forbindelse med det nye damanlegget. Trappen er konstruert i samråd med meg, og er allerede under utførelse. Når det gjelder, Skotfoss er det etter at trappen ble bygget i 1955 blitt bygget en ny kraftstasjon et stykke nedenfor den gamle stasjon. Dette har endret fullstendig oppgangen for laksen og jeg foreslo for laksestyret at de skulle ta skritt overfor Union slik at det ble bygget en ny trapp som burde ta sin begynnelse i nærheten av den nye kraftstasjon. Jeg vil komme til å planlegge trappen når de hydrologiske data samt kotekart over området foreligger. Laksestyret svarer at det har funnet det lite hensiktsmessig å ta saken opp med Union så lenge ikke noe forslag til trappeplassering foreligger. Laksestyret gjør den 24.7. -68 Direktoratet oppmerksom på at det i forbindelse med bygging av kraftstasjon overhodet ingen laksetrapp er i Skien.

Union hadde ikke noen innvendinger mot at det ble bygget trapp i Skotfoss, men det var ikke deres plikt. Med hensyn til vann til trappa, var det ikke noe de kunne pålegges all den stund de hadde tatt forbehold om stenging av vanntilførselen til den første trappa i Skotfoss.

Mye skjedde også oppe i vassdraget, 10 m³ vann ble tatt ut i tunnel fra Fjærekilen til Rafnes, dambygging i Vinje reduserte sommervannføringen . Utbygging av et aggregat nr. 2 Skotfos i 1970/71 gjorde ikke vannspørsmålet enklere. At Union fikk sommervannføringen erstattet med mer verdifull vintervannføring ble

ikke lagt noe vekt på. Derimot ble det finregnet på det krafttap Union ville få ved å yte vann til laksetrappa.

For å få tilfredsstillende forhold for fiskens oppgang mente Direktoratet at trappa måtte legges med munningen i umiddelbar nærhet av utløpet av kraftstasjonen, enten som en helt ny trapp, eller ved en sammenkobling med det gamle trappesystem. Direktoratet mente lenge at en skulle ha begge trappesystemer og at den nye trappa skulle munne ut i kraftstasjonens dempningsmagasin.

Den 1. juli 1969 oversender Direktoratet tegninger til den nye trappa som er kalkulert til kr. 130.000,-. De gjør samtidig oppmerksom på at dette beløpet kan justeres dersom en del av arbeidet kan utføres på dugnad av den lokale jakt- og fiskerforening.

Da det synes umulig å løse vannspørsmålet, er Direktoratet enig i at byggingen av trapp kan gjøres uavhengig av om vannspørsmålet er løst, forutsatt at Union går med på det. Når det gjelder finansieringen, mener Direktoratet at laksestyret bør undersøke hvor mye som kan reises av midler lokalt, og så søke Direktoratet om restfinansiering fra Fiskefondet. Ved en senere anledning mente Direktoratet at trappespørsmålet burde løses av regulantene i vassdraget, og de var på det tidspunkt opptatt med å finne frem til enfordelingsnøkkel.

På et møte den 20.2. -70 mellom Union, Direktoratet, Fiskerikonsulenten og laksestyret fikk en anledning til å drøfte en del av de betenkeligheter Union hadde kommet med i forbindelse med trappebyggingen. Union kunne i samme møte meddele at entreprennørene Astrup & Aubert antagelig ville få ledig kapasitet til å arbeide med en laksetrapp etter oktober. Det skulle imidlertid vise seg å være for tidlig. Union oversender 12. mai 1970 forslag til avtale om anlegg av ny laksetrapp i Skotfoss og ber om reaksjon på forslaget. De sier i brevet at de har funnet det nødvendig med stramme betingelser da laksetrappa blir liggende i nær tilknytning til anlegg av vital betydning for Skotfoss Bruk. Union hadde pekt på at ved å legge trappe til dempningsmagasinet kunne strømhastigheten bli for stor, det kunne også inntreffe at stasjonen stanset ved revisjon og trappa ville da ikke kunne fungere. Union kunne også komme til å sette en rist foran inngangen til dempningsmagasinet som de hadde gjort på to av sine kraftverk. Valgt ble da en sammenkobling mellom den nye og den gamle trappa.

Laksestyret redegjør i et brev den 28. januar 1974 til Fylkesmannen i Telemark for hele forhistorien, og anmoder denne om å påta seg å lede et møte med regulantene for å komme frem til en løsning på finansieringen. Fylkesmannen hadde liten tro på et fellesmøte, men ville kombinere et møte i Trondheim med et besøk i Direktoratet. Et brev av 26.6. -74 fra Direktoratet til Fylkesmannen viser til et møte den 19. samme måned og bekrefter at Direktoratet er innstilt på å dekke inntil 50 % av kostnadene ved bygging av laksetrappene i Skotfoss og Møllehølet. De to trappene var kalkulert til kr. 400.000,-. Direktoratet gjør oppmerksom på at beløp av denne størrelsesorden forutsetter behandling i Direktoratets styre og godkjenning av Miljøverndepartementet. Til tilskottet er også knyttet krav om at allmennheten får anledning til å fiske mot å løse fiskekort.

Den 2. september 1974 går det ut en anmodning fra Fylkesmannen til kraftprodusentene i Telemark om å være med å finansiere de to trappene. Fylkesmannen har foreslått følgende fordeling :

Statskraftverkene	Kr. 80.000,-
Øst-Telemarkens Brukseierfor.	" 50.000,-
Skienfjordens komm. kraftselsk.	" 30.000,-
Cappelen	" 10.000,-
Union	" 10.000,-
Tinfos	" 10.000,-
Midt-Telemark Kraftlag	" <u>10.000,-</u>
	<u>Kr. 200.000,-</u>

Da en tok sikte på å bygge trappene i 1975, ba en om et snarlig svar. Hadde en tidligere hatt vanskeligheter med Direktorat og Fiskerikonsulent, ble det ikke lettere når det gjalt en del av kraftprodusentene. Øst-Telemarkens Brukseierforening (Hydro) viser til et fellesmøte mellom en del av de berørte regulanter, og gir uttrykk for at de savner en fiskeribiologisk undersøkelse som klargjør nytten av en slik investering. De peker også på at det er et beskjedent kvantum som årlig fiskes i Skienselva, og at dette kvantum de siste år har vært i betydelig tilbakegang. De viser til at Norges offisielle laksestatistikk angir for årene 1970-74 følgende fangsttall i Skienselva - 238 kg, 125 kg, 43 kg og 48 kg. Når en så kjenner til at gjennomsnittsfangsten for de siste 100 år for Skienselva regnes å ligge på ca. 1.000kg pr. år, og at trappa i Skotfoss ikke har virket i dette tidsrom, er det et spørsmål om det i dag er nevneverdig med laks som blir stående nedenfor Skotfoss. De peker også på at den nære tilknytning til Skotfoss Kraftverk gjør det viktig at Vassdrags

og Havnelaboratoriet ved Norges tekniske Høgskole i Trondheim gjennomgår planene før en avgjørelse tas. Det bør også vurderes om man ved bruk av en enkel fangstfelle nedenfor Skotfoss kraftverk vil oppnå nesten de samme resultater som ved en laksetrapp. Disse fellen som er betydelig rimeligere enn en laksetrapp, er en del brukt i andre land. Bygging av laksetrapp står ikke alltid i et rimelig forhold til den forventede nytte. Bygge- kostnader og kapitaliserte driftskostnader utgjør i dette tilfelle ca. en halv million kroner. Dette betyr at den forventede nytte bør være minst kr. 50.000,- pr år. Prosjektet er for dårlig begrunnet både biologisk, teknisk og økonomisk til at vi kan ta stilling til anmodningen om økonomisk støtte. Skiensfjordens komm. kraftselskap følger i samme spor med samme begrunnelse.

Et nytt brev fra Fylkesmannen der han forteller at tre av de spurte har gitt tilsagn om støtte, og at en utsettelse vil fordyre byggingen og skyte lengere frem i tid den miljøfordel tiltaket vil føre til for distriktet. Union sier i et brev 1.11.-74 at de har merket seg Ø.T.B. og SKK's betenkeligheter. For egen del vil de peke på at reguleringen av vassdraget kan føre til at vannføringen i enkelte perioder kan bli så lav at det ikke vil være nok til drift av egne stasjoner. Forholdet er at når vannføringen synker under $55 \text{ m}^3/\text{sek.}$, vil hele vannføringen medgå til drift av Skotfoss Bruks turbindrevne slipeapparater og det blir ikke vann igjen til kraftstasjonene. Dette var siste sommer tilfelle praktisk talt gjennom hele tidsrommet fra 29. juni til 29. august.

Den 11.12. -74 peker igjen Norsk Hydro på viktigheten av at Vassdrags- og Havnelaboratoriet kommer inn i bildet. De forutsetter at Direktoratet tar kontakt med dette selv. De stiller samtidig spørsmål om hvordan driftsutgiftene er tenkt dekket. På oppfordring av laksestyret gir Fiskerikonsulenten for det Østenfjeldske, T. Løkensgard, en orientering om berettigelsen av investeringen for opphjør av laksebestanden i vassdraget. Han konkluderer med at det ikke er urealistisk å regne med et årsutbytte på 9.000 kilo som etter en kilopris på kr. 15,- vil gi et årsutbytte på kr. 135.000,-, i tillegg kommer sjøfisket som gir et vesentlig større utbytte.

I et brev av 20.11. -75 til tre av kraftprodusentene som ennå ikke har villet bytte bidrag, gir Fylkesmannen uttrykk for Direktoratets syn og går ut fra at kraftverkene etter dette vil delta i finansieringen.

Etter at etterneleererne har gitt tilsagn om deltagelse i finansieringen, riktignok med kr. 50.000,- mindre enn forutsatt, skriver Fylkesmannen den 4.3. -76 til Direktoratet og ber om at byggingen av laksetrapp i Skotfoss må komme igang snarest mulig. Han gjør også oppmerksom på at Hovedstyret for grunneierlagene i Norsjø i et brev av 20.12. -75 har anmodet om å få med en representant i byggekomiteen. De grunngir dette med at det "ved bygging av trappene vil være behov for en del lokalkunnskap, som grunneierlagene gjennom mange års virksomhet i vassdraget er i besittelse av." Videre er det pekt på at "det kan være av betydning for den fremtidige drift av laksetrappene at representanter for Hovedstyret følger opp laksevandringen, både ved kontroll forskjellige steder og deltagelse i tilsyn med laksetrappene." Fylkesmannen ber også Direktoratet om å påta seg oppgaven å stå som byggherre.

Etter 9 år kommer endelig det etterlengtede brev av 27.7. -76 som forteller at styret i Direktoratet i møte den 22-23.4 -76 sak nr. 80/1976 har innvilget et tilskott på kr. 200.000,-. I samme brev meddeles også at Miljøverndepartementet har godkjent vedtaket den 22.6. -76.

Det er fristende etter dette å sitere formannen i laksestyret som i et brev uttrykker seg slik : "Vi er ikke så vel bevandret i mytologien at vi vet om tålmodigheten har noen gudinne. Hvis ikke , så føler vi oss sterkt kvalifisert til kallet."

En byggekomite bestående av Direktør Ole Jørgensen, A/S Union, siv.ing. Diderik Cappelen, Telemark laksestyre, skogtekniker Bjørn Holta, Grunneierlagene i Norsjø, tekn. konsulent Reidar Grande, Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk. Som sekretær fungerer fylkesagronom Klaus Stenersby. Reidar Grande ble utvalgets formann. Ing. Kåre O. Myhre ble av Direktoratet stilt til disposisjon som byggeleder.

Den 25. oktober 1976 startet sprengningsarbeidet for adkomstveg. Trappebyggingen gikk planmessig og den hjelp en fikk av Union på flere felter betydde sparte midler. Laksetrappa var forutsatt å være ferdig 1. juni 1977, og den 22. juni ble den åpnet. Etter byggekomiteens ønske skulle åpningen skje ved et enkelt arrangement. Kontorsjef Magnus Berg i Direktoratet la ikke skjul på at "de hadde gravd dypt i lomma" for å få finansiert trappa, idet de hadde disponert en tredjedel av årsbudsjettet til dette prosjekt.

Magnus Berg hadde denne profetien om laksens hopp og sprett i trappa på Skotfoss : "de første åra vil det ikke gå laks i trappa. Først ved 2. og 3. laksegenerasjon, eller 4., vil dere få laks av betydning, så vent ikke raske resultater. Ut-

setting av yngel nord i vassdraget er av vital betydning - det gjelder å få fisk som hører hjemme der." Allerede den 15. juni ble 30.000 yngel av laks satt ut i Bøelva og Heddøla. Yngelen ble hentet i Sandvikselva av Bjørn Holta og undertegnede. Det hadde ikke vært mulig å ordne vannspørsmålet før åpningen, men Direktoratet fikk for åpningsåret en ordning med fordeling av krafttapet mellom kraftprodusentene. For årene 1978, 1979 og 1980 lot Union vannet renne i trappa, men de presiserte at det ikke betød at de ikke sto på sitt standpunkt om ikke å påta seg noen plikt.

I disse tre årene forsøker en å få til en ordning med NVE - Statskraftverkene, brev og besøk av laksestyrets formann med adv. Torstein Vale i Olje- og energidepartementet blir resultatløst. Løsningen på vannspørsmålet kom da adv. T. Vale på vegne av Hovedstyret for Grunneierlagene i Norsjø den 22. mars 1980 anla sak mot A/S Union, og som få dager før saken skulle opp for retten, fikk en unik avtale med Union den 25.11. -80. Union forplikter seg der til å slippe tilstrekkelig mengde vann i tilstrekkelig langt tidsrom pr. år i fisketrappa i Skotfoss. Mengde og tid fastsettes til enhver tid av Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk.

Oppsynet med trappa var av Direktoratet pålagt laksestyret og det var satt opp en instruks for dette. Laksestyrets medlemmer er bosatt i åtte kommuner, og en ordning med oppsyn måtte derfor baseres på bistand fra Union, grunneierlag eller fiskerforeninge. En valgte først å henvende seg til Union 12.7. -78 og 21.8. -79 og utallige ganger muntlig, men det var ikke mulig å få et skikkelig svar. Laksestyret hadde i 1978 vært i forbindelse med Grenland Sportsfiskere om levering av yngel av laks. Det ble da denne forening som godtok en kobling mellom tilsyn med trappas fysiske tilstand, regulering av vannet til trappa samt stenging av trappa for vinteren og oppsyn med ulovlig fiske. Oppsyn med ulovlig fiske ga noen kroner i foreningskassa. Det skulle ikke bli lettere å få adgang til Unions områder for medlemmer av Grenland Sportsfiskere, og Unions trenering skulle komme til å påføre oss kritikk fra Direktoratet for dårlig stenging med fare for sprengning av trappa. Saken ble omsider ordnet, og vi fikk etterhvert et godt samarbeide med denne forening. En kan i ettertid si at uten dette samarbeide ville arbeidet med laksen i Telemark fått en trang fødsel.

I et brev den 8.5. -69 peker fiskerikonsulent T. Løkensgard på at det vil være viktig å få bygget en laksetrapp i Møllehølet for å kunne ta opp en større ansamling av laks som lokkes hit av avgangsvannet fra kraftstasjonen Eidet 1 der Skien kommune er en av deltakerne i sameiet. Laksestyret skriver den 13.5. -69 til Skien kommune og og peker på det forhold som kommer frem i brevet fra fiskerikonsulenten, og håper kommunen kan avgi plass for en trapp på stasjonens nordside. I et brev fra Skien kommune 1.7. -76 gjør de oppmerksom på at anleggsarbeider på riksveg 36 (Bruene) i 1977/78 muligens vil omfatte laksetrappa, og at det er viktig å få brakt på det rene plassbehovet ved innløpet til Hjellevannet. I et brev 15.12. -77 sier Direktoratet at bygging av laksetrapp vil kunne komme igang forutsatt finansieringen lar seg ordne. Kostnadsoverslaget lyder på kr. 164.200,- .

Laksestyret fikk bistand av Fylkeskommunen med trappa i Møllehølet. I sak nr. 158 i Fylkesutvalget går det frem at 70 % av det beløp en hadde bedt kraftprodusentene om, var kommet inn. Dersom Direktoratet kunne garantere sin del, kr. 82.100,- til disposisjon for 1979, skulle fylkeskommunen forskottere dette beløp. Direktoratet meddeler i brev av 13.6. -78 at tilskottet er innvilget på 1979-budsjettet, og at vedtaket er godkjent av Miljøverndepartementet for utbetaling i januar 1979.

Det skulle også bli vanskelig å skaffe vann til denne trappa. Hr.adv. Kjell Skjelbred sier i en betenkning den 15.1. -79 at "Såvidt skjønnes er den nye laksetrapp anlagt i en av de gamle kunstige renner som ble brent gjennom Eidet i 1500 årene for å skaffe driftsvann til den nye sagbruksindustri som da utviklet seg." En kunne således ikke påberope seg Vassdragslovens bestemmelse om fiskens frie vandring. Laksestyret anmoder i brev av 10.4. -79 Skien kommune, som medeier av kraftstasjonen Eidet I, om å ta spørsmålet om avgivelse av vann opp med sine partnere. Kommunen svarer at den kommer til å avstå vann for 1979, men for 1980 avstås vann dersom uttaket fordeles mellom samtlige rettighetshavere etter deres andel av den samlede vannmengde. I et formannskapsmøte den 16.4. -80 fattet kommunen et vedtak, om som en midlertidig ordning, å gi driftsvann til trappa i Møllehølet.

Med laksetrapper og vann sikret til disse, trodde vi vel at det meste ^{var} gjort. Laksestyret manglet imidlertid penger til drift og fremfor alt til yngel. Grenland Sportsfiskere hadde meddelt at de var istand til å levere 500.000 yngel av laks og sjørret pr. år.

For å få en oversikt over behovet for yngel, og stå sterkere ved fremming av krav om midler fra kraftprodusentene, måtte vi få til en bonitering av vassdraget. Fiskeritekniker Kato Lunder rakk å bonitere Norsjø med bielver opp til Gvarv/Akkerhaugen i 1977, men ble hindret av stor vannføring i Bøelva og Sauarelva. Arbeidet fortsatte i 1978, og det var meningen at rapporten skulle foreligge samme året. Da det nærmet seg slutten av året, ble fiskerikonsulenten purret, og svaret var at boniteringsrapporten var lagt tilside da han trodde laksestyret manglet penger. Arbeidet ble nå forsert, og i april 1979 forelå rapporten. I et brev 12.12. -79 sier Direktoratet at de vurderer å fremme et utsettingspålegg for Bøelva og Heddøla med hjemmel i vassdragskonsesjoner som er gitt Sundsbarm og Hjartdøla Kraftverk. Laksestyret innvilges samtidig kr. 8.280,- til anskaffelse av 10.000 ensomrig settefisk for 1979. Den 16.mai 1980 gir Direktoratet Sundsbarm Kraftverk og Hjartdøla Kraftverk pålegg om utsetting av 40.000 yngel av sjøaure og 30.000 yngel av laks. Pålegget er gitt for 1980. Pålegget aksepteres, men om boniteringsrapporten skriver kraftverkene: "til rapporten vil vi gjerne få bemerke at den synes å mangle en del faglig bakgrunn. Så vidt vi forstår, bygger den på observasjoner etter en fot-tur langs elvebredden."

For årene 1981 - 83 ble påleggene lydende på 200.000 yngel pr. år. Påleggene ble gitt for det enkelte år, og kom ofte etter at utsettingene var foretatt. For 1984 ble pålegget høynet til 300.000 yngel og samtidig gitt for årene 1985 og 1986.

Direktoratet meddeler i samme brev at "de har vurdert en fordeling av utgiftene mellom flere regulanter i henhold til Oppsamlingssskjønn Norsjø, avhjemlet 9.1. 1976, men har ikke funnet at andre reguleringers virkning på vannstanden i Norsjø influere på Bøelva på en slik måte at det vil være riktig å pålegge disse regulanter yngelutsettinger i Bøelva." Det samme pålegg gis også for 1987.

Laksestyret mente tidlig at det var uriktig å pålegge Sundsbarm og Hjartdøla kraftverk eneansvaret for å bekoste yngelutsetting i vassdraget da Norsjø-skjønnen stalfestet et kollektivt ansvar for de av Telemarks kraftverk som hadde magasineringsmulighet. En hadde tidligere konferert med hr.adv. T. Vale som hadde lovet en juridisk betenkning i forbindelse med en henvendelse til Direktoratet. Den 26.3. -85 sendte laksestyret brev til Direktoratet bilagt denne betenkning, og den 25.4. -88 går Direktoratet ut med et pålegg som betyr en fordeling av ansvaret

på Øst-Telemarkens Frukseierforening med 60.000 yngel av sjøørret eller laks av stedegen stamme, Statskraftverkene med 60.000, Sundsbarm Kraftverk 60.000 og Hjartdøla Kraftverk 90.000, tilsammen 270.000 yngel. Pålegget er ikke tidsbegrenset, **noe som** gir en trygghet for klekkeriet og laksestyret.

Da laksetrappa i Skotfoss ble åpnet i 1977 var det utvilsomt på slutten av lakseepoken i Skienselva. Det foregikk ikke gyting i Bøelva eller Heddøla, og elvestrekningen mellom Skien og Skotfoss bidro neppe heller med utvandrene smolt selv om elva var blitt betydelig renere etter at tresliperiet i Skotfoss var nedlagt. Bliva var vel stort sett den elva som opprettholdt stammen, men det er vel ikke tvil om at det bar mot slutten. Oppe i vassdraget var det imidlertid noen entusiaster som gikk og håpet på at en ny og brukbar trapp skulle bli bygget i Skotfoss. I årene 1962-67 bar de ut 50.000 yngel og settefisk i regi av Bø og Nes Jakt og Fiskerlag, og Halvor Skobbas navn vil alltid være knyttet til arbeidet med å få laksen tilbake i vassdraget. De var nok for tidlig ute - et lakseliv er normalt ikke så langt.

At det lakkete mot slutten for laksen, fremgår tydelig av et intervju i Telemark Arbeiderblad 14.7. -77 med Jørgen Halvorsen, Øvre Elvegt. i Skien. Han sier at det er siste sommeren han ror etter laksen i Klosterfossen, noe han har gjort i 50 år. Laget hans er det eneste som er igjen på elva. Laksejegeren fra Øvre Elvegate blir fjern i blikket når han tenker på fjerne sommer-netter i robåten. Den største laksen var på 22,5 kg. I dag er det bare fliser igjen, fisk på 2 - 2,5 kg og det var slike vi stekte på stranda da vi var gutter. Vi var 8 - 10 lag som rodde under Klosterbrua om natta, og fangsten kunne være 10 - 12 røslige lakser i båten. Det har gått tilbake med laksen, men han har ikke tapt trua på elva, rensing og kultivering vil igjen kunne gjøre Skienselva til en god lakseelv.

At kultiveringen hjalp skulle en snart få merke. Høsten 1984 ryktes det blandt fiskere at lakseoppgangen den sommeren hadde øket, og fiskere fra Gråten gikk ut og fortalte at de med hjemmel i en lagmannsrettsdom fra 1899, ville gjenoppta drivgarnsfisket i Skienselva. Laksestyret fikk forpurret dette med forbud mot bruk av bunden redskap fra laksesesongens begynnelse 1985.

Det har alltid vært sakt at der hvor laksen kommer, der blir det bråk. Det er mange som har måttet tåle inndragning av fangst og redskap samt bot når de har vært ute på ulovligheter. Oppsynskretsene var tidligere enmannsbetjente, men idag er flere av disse overtatt av fiskerforeninger. Bamble Jeger og Fiskerlag

og Grenland Sportsfiskere har ryddet opp i mange forhold, og selv om de bare har 6 - 8 mann med politimyndighet, kan de bistås av hele foreningen. I dag er hele strekningen fra kysten til øverst i vassdragets lakseførende del dekket med oppsyn. Herre-elva var i tidligere tider en god lakseelv, og selv etter at Bamble Cellulosefabrikk i mange år hadde sluppet sine avfallsstoffer ut i elva, var det en brukbar oppgang av laks. I tillegg til industriforurensing gikk også kloakk fra 2-300 mennesker ut i elva. Forholdene ble etterhvert dårligere og det ble funnet død laks på oppgang og død småfisk på veg til sjøen. Fiskerikonsulent Trygve Løkensgard foretok en befaring i 1970, og han konkluderte med at etter at tømmerfløtningen hadde opphørt for noen år siden, har den lave vannføring ført til at avfallsstoffene ikke blir ført ut på dypt vann i Frierfjorden, men blir liggende å gjære på bunnen.

Fra Statens Vann og Avløpskontor kom det pålegg om at kloakkforholdene måtte ordnes med utslipp på dypt vann. Tidsfristen ble for Bamble Cellulose satt til 30.4. -76 og for kommunen til 30.10. -74. I et brev 18.4. -77 sier Miljøverndepartementet at Bamble Cellulosefabrikk er pålagt en rekke rensetiltak. På grunn av de usikre tider innen bransjen gis bedriften utsettelse med gjennomføringen. Det skulle imidlertid ikke gå lang tid, idet Bamble Cellulose ble nedlagt 1.7. -78. En befaring av fiskerikonsulent Løkensgard og to fra laksestyre, og i et brev 9.10. -78 sier han at forurensingen er stoppet, og han anbefaler en 5-års fredning for å bygge opp igjen stammen av sjørret og laks. To av de største grunneierne og fylkesutvalget hadde ikke noe å innvende mot fredningen, og forskrift om fredning av Herreelva og Bolvikelva og et fem mål område utenfor blir fredet fra 26.2. -80 og 5 år fremover. Oppbyggingen av laksestammen gikk imidlertid raskere enn forventet, og allerede 1.12. -82 ble laksestyret anmodet av Bamble Jeger og fiskerlag om å få opphevet fredningen.

Når laksestyret nå går fra borde, vil jeg som formann de siste 17 år, få takke alle i styret for et godt samarbeide og den interesse for saken dere har vist.

Ved avslutningen er det også for meg et ønske at fiskere i dette fylke må være mer opptatt av laksen som del av et mangfold som skal gi natur- og sportsopplevelse, enn som innhold i en frysebok

Notodden, 15.12. 1992.

O. Langkaas